

Н.М. ПЕТРУХА*

(Державна навчально-наукова установа «Академія фінансового управління»,
м. Київ, Україна)

Т.В. ПАЛІЙЧУК**

(Державна навчально-наукова установа «Академія фінансового управління»,
м. Київ, Україна)

Концептуальні засади фіскальної децентралізації в країнах-членах ЄС

Метою статті є визначення концептуальних засад фіскальної децентралізації в країнах-членах ЄС та розробка рекомендацій щодо подальшої імплементації кращого європейського досвіду фіскальної децентралізації в Україні. Розкрито тенденції у сфері управління державними фінансами країн-членів ЄС. Оцінено сукупність функцій та повноважень включених до компетенції субнаціональних органів влади, проаналізовано структуру їх доходів і видатків та систему розподілу податкових надходжень між різними рівнями державного управління. Визначено рівневість фіскальної децентралізації в країнах-членах ЄС із використанням композитивного коефіцієнта, який враховує обидва аспекти фіскальної децентралізації – дохідний та видатковий. Проранжовано окремі країни-члени ЄС за рівнем податкової автономії місцевої влади. Обґрунтовано заходи щодо подальшого впровадження фіскальної децентралізації в Україні з врахуванням європейського досвіду задля формування самодостатніх територіальних громад, створення необхідних організаційних, правових та фінансових передумов для розвитку сільських територій.

Ключові слова: фіскальна децентралізація, євроінтеграція, місцеве самоврядування, муніципалітети, податкова автономія, фінансова самостійність, субнаціональні уряди, європейський досвід.

Н.Н. ПЕТРУХА

(Государственное учебно-научное учреждение «Академия финансового управления»,
г. Киев, Украина)

Т.В. ПАЛІЙЧУК

(Государственное учебно-научное учреждение «Академия финансового управления»,
г. Киев, Украина)

Концептуальные основы фискальной децентрализации в странах-членах ЕС

Целью статьи является определение концептуальных основ фискальной децентрализации в странах-членах ЕС и разработка рекомендаций по дальнейшей имплементации лучшего европейского опыта фискальной децентрализации в Украине. Раскрыты тенденции в сфере управления государственными финансами стран-членов ЕС. Оценена совокупность функций и полномочий включенных в компетенции субнациональных органов власти, проанализирована структура их доходов и расходов и систему распределения налоговых поступлений между различными уровнями государственного управления. Определен уровень фискальной децентрализации в странах-членах ЕС с использованием композитивного коэффициента, который учитывает оба аспекта фискальной децентрализации – доходный и расходный. Проранжированы отдельные страны-члены ЕС по уровню налоговой автономии местных властей. Обоснованы мероприятия по дальнейшему внедрению фискальной децентрализации в Украине с учетом европейского опыта для формирования самодостаточных территориальных общин, создания необходимых организационных, правовых и финансовых предпосылок для развития сельских территорий.

Ключевые слова: фискальная децентрализация, евроинтеграция, местное самоуправление, муниципалитеты, налоговая автономия, финансовая самостоятельность, субнациональные правительства, европейский опыт.

* Петруха Ніна Миколаївна, завідувач відділу аспірантури і докторантури Науково-дослідного фінансового інституту ДННУ «Академія фінансового управління» (м. Київ).

** Палійчук Тетяна Володимирівна, аспірант ДННУ «Академія фінансового управління» (м. Київ).

Conceptual Foundations of Fiscal Decentralization in EU Countries

The article defines the conceptual foundations of fiscal decentralization in the EU-countries and develops recommendations as applied to further implementation of the best European practices in fiscal deregulation in Ukraine. New trends in public finance management in the EU-countries are under consideration. The scope of functions and powers included in the competence of sub-national governments is assessed. The structure of their revenues and expenditure along with the system of distribution of tax revenues among various levels of public management are analyzed. The fiscal decentralization ranks in the EU-countries are defined by using the composite index that includes both aspects of fiscal decentralization: income-generation and expenditure. Individual EU-countries are ranked according to the level of tax self-regulation of their local authorities. The measures have been proved that are designed to introduce further fiscal decentralization in Ukraine with due account for the European practices in order to establish self-sufficient territorial communities, create the required organizational, legal and financial prerequisites for the development of rural areas.

Keywords: *fiscal decentralization, European integration, local governments, municipal administration, tax self-regulation, financial self-sufficiency, sub-national governments, European practice.*

Постановка проблеми. Фіскальна децентралізація сьогодні є одним із ключових факторів досягнення раціонального рівня розподілу та використання бюджетних коштів, і водночас, як наслідок, покращення якості надання суспільно значущих послуг, забезпечення орієнтування соціо-економічних систем на необхідність досягнення Цілей Стійкого Розвитку (Sustainable Development Goals), формування самодостатніх територіальних громад, створення необхідних організаційних, правових та фінансових передумов для розвитку сільських територій.

В ретроспективному контексті децентралізаційні процеси як правило протікають у федеральних країнах та в країнах з історично самодостатніми місцевими органами влади, а останнім часом в країнах нових-членах ЄС, які вбачають у ньому конструктивний потенціал економічного розвитку.

Сьогодні актуальним для України є забезпечення сприятливого середовища життєдіяльності, необхідного для всебічного розвитку громадян, надання мешканцям міст, сіл, селищ якісних та доступних суспільних послуг на основі формування фінансовоспроможних органів місцевого самоврядування, здатних виконувати визначені конституційні повноваження. Європейський досвід управління державними фінансами свідчить, що покращення добробуту громадян можна досягти шляхом впровадження децентралізованої системи управління.

Угода про асоціацію між Європейським Союзом та Україною передбачає посилення співпраці у проведенні державної фінансової політики, координацію фіскальних правил, зближення регуляторного середовища України та ЄС [1, с. 22]. В контексті інтеграції України до ЄС, відповідно до

Європейської хартії місцевого самоврядування [3], необхідним є впровадження нових форм співпраці між центральним урядом та субнаціональними органами. Однією з таких форм є децентралізована система державного управління.

Основні засади та перші кроки реформи фіскальної децентралізації в Україні визначені Програмою діяльності Кабінету Міністрів [9], Стратегією сталого розвитку «Україна-2020» [10]. Крім цього, затверджено Державну стратегію регіонального розвитку [8], внесено відповідні зміни до Бюджетного та Податкового кодексів, прийнято закон «Про співробітництво територіальних громад», схвалено Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, а також затверджено План заходів щодо реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, Концепцію розвитку сільських територій [4], прийнято закон про «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [7] і Методику формування спроможних територіальних громад. У 2017 році прийнято «Стратегію управління державними фінансами на 2017-2021 роки» [11], що передбачає продовження розширення повноважень та ресурсної бази органів місцевого самоврядування України. Триває подальше активне обговорення плану заходів з формування самодостатніх територіальних громад, розвитку сільських територій.

В рамках перших кроків впровадження в Україні фіскальної децентралізації вже удосконалено архітектуру горизонтального бюджетного вирівнювання, збільшено ресурсне забезпечення місцевого самоврядування, запроваджено нові місцеві податки, лібералізовано систему місцевих запозичень. Однак невирішеними залишаються питання визначення

Фінанси та оподаткування

індикативних показників та якісних критеріїв фіскальної децентралізації для України на основі оцінки рівня децентралізації та аналізу структури доходів і видатків субнаціональних органів, а також системи розподілу податкових надходжень між різними рівнями державного управління в країнах-членах ЄС; вироблення практичних рекомендацій щодо забезпечення успішної імплементації дієвих механізмів та інструментів європейського досвіду фіскальної децентралізації.

Оприлюдненні результати соціологічного опитування громадян щодо реформи децентралізації в Україні підсилюють актуальність дослідження фіскальної децентралізації. Зокрема, опитування показало, що 1) більшість населення України (59 %) поділяє необхідність проведення реформи місцевого самоврядування та децентралізації влади; 2) більше половини населення (53 %) вважає, що вносити зміни до Конституції потрібно і підтримує основні новації, передбачені змінами в Конституцію; 3) 43 % населення України вважає, що реформа самоврядування і децентралізації буде сприяти розв'язанню конфлікту на Сході [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми децентралізації дохідних та видаткових повноважень присвячено багато досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Об'єктом наукових пошуків є: теоретичні та практичні проблеми децентралізації бюджетно-податкової (фіансової) політики (В.Л. Адрущенко, І.С. Волохова, А.С. Гавриленко, М.І. Деркач, Т.І. Єфименко, В.П. Кудряшов та ін.); механізми удосконалення системи державного управління за допомогою впровадження децентралізації (С.Д. Герчаківський, М.В. Гришук, М.М. Колісник, Р.А. Колишко, Г.О. Лебединська, А.П. Лелеченко, К.О. Линьов, Л.М. Макаренко, А.С. Матвієнко та ін.); правові аспекти децентралізації (О.В. Батанов, І.І. Єфремова, Ю.В. Крестева та ін.); тенденції децентралізації в галузі освіти (Т.М. Десятов, П.В. Кряжев та ін.); проблеми децентралізації в системі фінансування охорони здоров'я (К.В. Павлюк, О.В. Степанова та ін.).

Серед зарубіжних науковців, які здійснили значний вклад у розвиток теоретичних та практичних основ концепції фіскальної децентралізації, варто відмітити таких як Р. Айхенберг, Д. Аронсон, Ш. Бланкарт, К. Зіммерман, О. Кван, Т. Кун, Р. Левітан, Р. Масгрейв, Дж. Панелла, В. Решт, Дж. Родден, Г. Роузен, Ч. Тібу, А. Фоссаті.

Попри згадані напрацювання вітчизняних і зарубіжних вчених актуальним напрямком наукових досліджень є поглиблення теоретико-методичних та практичних засад фіскальної децентралізації з урахуванням необхідності імплементації в Україні кращих європейських практик.

Відтак метою статті є визначення концептуальних засад фіскальної децентралізації в країнах членах-ЄС та розробка рекомендацій щодо подальшої

імплементації кращого європейського досвіду реалізації фіскальної децентралізації в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Фіскальна децентралізація – поступовий процес передачі повноважень та функцій на субнаціональний рівень державного управління на основі принципу субсидіарності та забезпечення органів місцевого самоврядування відповідними державними фінансовими ресурсами (власними джерелами формування бюджету) шляхом передачі контролю та повноважень щодо адміністрування податків і зборів.

На сьогодні процес децентралізації характерний для більшості країн-членів ЄС. Децентралізація торкнулась і країн із традиційно сильним централізованим управлінням. Необхідно зазначити, що дослідження не буде обмежуватися на вивченні лише унітарних країн (до яких власне належить Україна, а тому здавалось би вивчення тільки унітарних країн є достатнім), оскільки конституційне визначення країни як федеративної чи унітарної сумнівно відображає фактичну роль і значення субнаціональних рівнів державного управління та їх здатність генерувати доходи і підвищувати рівень добробуту громадян. Вдтак інтерес для аналізу представляють як унітарні, так і країни з федеративним устроєм державного управління.

Для зручності представлення результатів дослідження та з метою логічного структурування аналізу у процесі визначення концептуальних засад фіскальної децентралізації в країнах-членах ЄС згрупуємо країни на основі адміністративно-територіального устрою – країни федеративні або з високим ступенем регіоналізації (Німеччина, Австрія, Іспанія, Бельгія та Італія) та унітарні держави (Греція, Данія, Естонія, Ірландія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Польща, Португалія, Словаччина, Словенія, Великобританія, Угорщина, Фінляндія, Франція, Чехія та Швеція).

Аналіз державних функцій, що передані на регіональний та місцевий рівні управління в країнах-членах ЄС свідчить про те, що загалом на субнаціональний рівень влади передано 65,76 % витрат на житлово-комунальне господарство (тобто, 34,24 % витрат у цій сфері розподіляється через загальнонаціональний бюджет), 65,47 % – на захист навколишнього середовища, 55,46 % – на відпочинок, культуру та релігію, 44,96 % – на освіту та 30,7 % – на економічний розвиток (табл. 1).

Аналіз фінансування субнаціональних урядів європейських країн показує, що структура доходів одиниць місцевого самоврядування має змішаний характер. Це означає, що місцева влада адмініструє власні доходи і крім цього, отримує доходи у вигляді трансфертів. Так, у структурі податкових надходжень бюджетів таких федеральних країн як Австрія, Бельгія, Німеччина та Іспанія, частки податкових надходжень, що припадають на центральний рівень управління, суттєво варіюються і станом на 2012 р. становлять 66,5 %, 57 %, 31,5 % та 22,3 % відповідно.

**Частка витрат субнаціональних органів влади за функціями
(у % від загальних витрати органів державної влади)**

Функції	Середнє значення		
	для федеральних країн-членів ЄС	для унітарних країн-членів ЄС	для всіх країн- членів ЄС
Загальні державні послуги	37,5	17,7	19,92
Громадський порядок і безпека	49,6	12,3	16,4
Економічні питання	51,5	28,1	30,7
Захист навколишнього середовища	76,4	64,1	65,47
Житлово-комунальне господарство	78,4	64,2	65,76
Здоров'я	16,2	24,1	23,18
Відпочинок, культура та релігія	84,8	51,8	55,46
Освіта	75,9	41,1	44,96
Соціальний захист	17,4	9,2	10,1

Джерело: побудовано авторами на основі [14, 15, 16].

Як видно з рис. 1 протягом 1975-2012 рр. ступінь децентралізації в Австрії дещо знизився, в Бельгії та Німеччині спостерігається незначне підвищення рівня децентралізації, а в Іспанії суттєве зрушення у бік децентралізації. Для аналізу використано один із показників фіскальної децентралізації – частку

податків, що залишається на регіональному рівні управління. Так в Австрії частка податків на місцевому рівні влади зменшилась на 9 в.п., в Бельгії – зросла на 3,4 в.п., в Німеччині частка змінювалась у межах від 22,3 % до 21,6 %, а в Іспанії частка зросла у понад 6 разів.

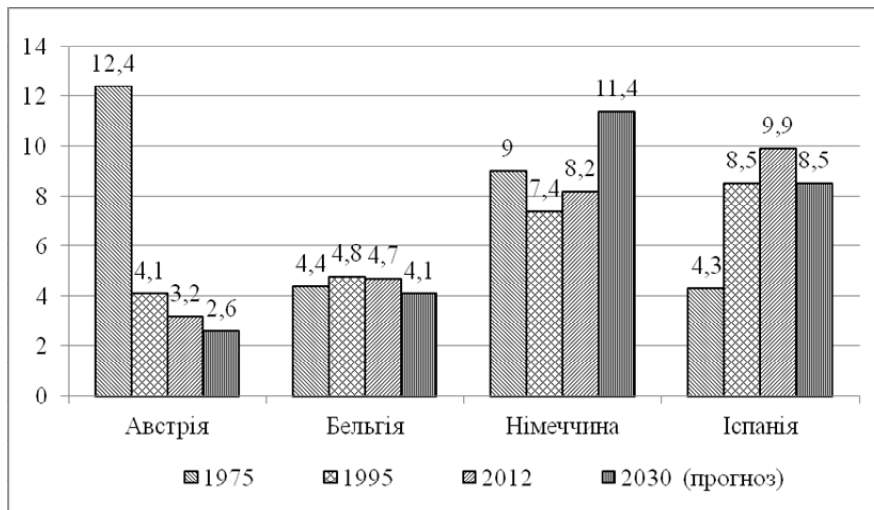

Рис. 1. Варіація частки розподілу податкових надходжень, що припадає на місцевий рівень управління у федеральних* державах ЄС, %

* Іспанія – унітарна країна з високим рівнем федералізації.

Джерело: побудовано авторами на основі [16, 17].

Структура розподілу податкових надходжень між рівнями державного управління у федеральних країнах-членах ЄС свідчить, що найвищий рівень централізації характерний для Австрії (понад 66 % податків припадає на центральний рівень), а

найвищий рівень децентралізації притаманний для Іспанії (табл. 2).

В унітарних країнах ЄС частка розподілу податкових надходжень, що припадає на центральний уряд управління у 2012 році варіювалась з 33 % у Франції до 81,2 % у Ірландії (табл. 3).

Таблиця 2

**Структура розподілу податкових надходжень між рівнями державного управління
у федеральних країнах ЄС у 2012 році, %**

Рівень управління / Країна	Австрія	Бельгія	Німеччина	Іспанія	Середнє значення
Наднаціональний рівень	0,3	0,8	0,4	0,4	0,5
Центральний уряд	66,5	57,0	31,5	22,3	44,3
Регіональні органи влади	1,6	5,2	21,6	32,2	15,2
Місцеве самоврядування	3,2	4,7	8,2	9,9	6,5
Фонди соціального забезпечення	28,4	32,4	38,3	35,1	33,6

Джерело: побудовано авторами на основі [14, 15, 16].

Структура розподілу податкових надходжень між рівнями державного управління в унітарних країнах ЄС, %

Країна/Рівень управління	Наднаціональний рівень		Центральний уряд		Місьцеве самоврядування		Фонди соціального забезпечення	
	2012	2030 (прогноз)	2012	2030 (прогноз)	2012	2030 (прогноз)	2012	2030 (прогноз)
Греція	0,3	0,1	64,3	63,3	4,0	6,5	31,4	30,1
Данія	0,3	0,3	70,9	82,6	26,9	15,4	1,9	1,7
Естонія	0,5	0,5	69,0	62,8	13,1	13,1	17,4	23,6
Ірландія	0,5	0,3	81,2	71,7	3,8	8,3	14,4	19,7
Італія	0,3	0,2	53,0	52,0	16,4	17,2	30,3	30,6
Люксембург	0,1	0,3	67,5	64,8	4,0	5	28,4	29,9
Нідерланди	1,0	0,9	54,1	58,9	3,7	4,6	41,2	35,6
Польща	0,3	0,3	49,2	38,3	12,7	13,8	37,8	47,6
Португалія	0,3	0,2	66,7	45,0	6,7	9,2	26,3	45,6
Словаччина	0,6	0,6	53,1	43,3	3,0	4,7	43,2	51,4
Словенія	0,4	0,4	48,1	44,4	11,2	16,1	40,4	39,1
Великобританія	0,5	0,4	75,5	64,5	4,9	14,7	19,1	20,4
Угорщина	0,2	0,2	60,3	53,3	6,3	10,1	33,1	36,4
Фінляндія	0,2	0,2	47,5	52,7	22,7	24,7	29,6	22,4
Франція	0,2	0,3	33,0	28,0	13,2	14,2	53,6	57,5
Чехія	0,5	0,5	54,7	51,7	1,3	3	43,6	44,8
Швеція	0,3	0,3	49,8	52,7	36,9	38,1	12,9	8,9
Середнє значення	0,4	0,4	58,7	61,2	11,2	12,8	29,7	25,6

Джерело: побудовано авторами на основі [14, 17].

Серед федеральних країн ЄС Німеччина має один з найвищих рівнів фіскальної децентралізації, про що свідчать показники оцінки ступеня фіскальної децентралізації – 46 % державних витрат знаходяться у розпорядженні земель (28 %) та муніципалітетів (18 %) [12, с. 123].

Показники оцінки ступеня фіскальної децентралізації в унітарних країнах-членах ЄС

(рис. 2) свідчать про те, що в Чехії показник автономії доходів (власні субнаціональні доходи по відношенню до загального обсягу ресурсів) на місцевому рівні вищий, ніж в середньому по ЄС (65 % проти 53 %), як наслідок відсоток залежності від трансфертів центрального уряду є нижчим, ніж середнє значення по ЄС (35 % проти 47 %).

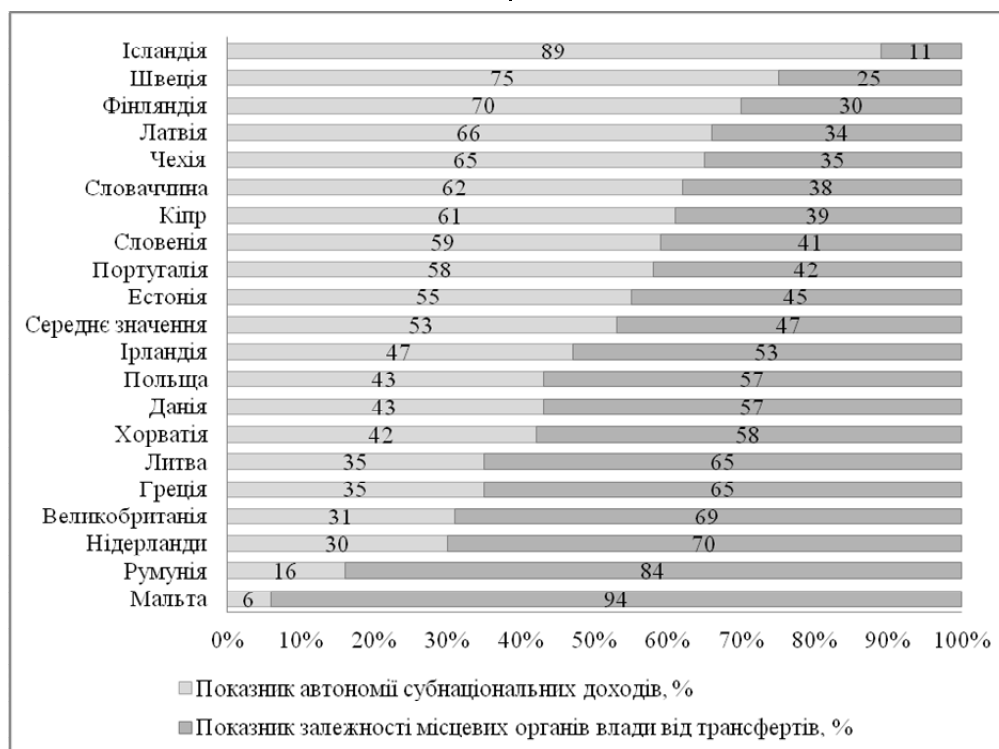

Рис. 2. Показники рівня фіскальної децентралізації в унітарних країнах-членах ЄС, %

Джерело: побудовано авторами на основі [14, 16, 17].

Композитивний коефіцієнт фінансової децентралізації, який враховує обидва аспекти фінансової децентралізації – дохідний та видатковий, свідчить про те, що субнаціональні уряди в Чехії мають ступінь фінансової децентралізації 23 %, що вище, ніж в середньому по ЄС (18 %) [13, с. 144].

В Данії композитивний коефіцієнт фінансової децентралізації свідчить про те, що в цій країні

ступінь фінансової децентралізації значно вищий, ніж в середньому по країнам ЄС (87 % проти 18 %). В Швеції композитивний коефіцієнт фінансової децентралізації, який враховує обидва аспекти фінансової децентралізації – дохідний та видатковий, становить 76 % і свідчить про те, що субнаціональні уряди мають високий рівень фінансової децентралізації (рис. 3).

Рис. 3. Композитивний коефіцієнт фінансової децентралізації в країнах-ЄС, %

Джерело: побудовано авторами на основі [5, 13, 16, 17].

В Україні композитивний коефіцієнт фінансової децентралізації становить 16,5 %. Спираючись на загальноєвропейські тенденції децентралізації та прагнення нашої держави приєднатися до ЄС, покращити якість надання суспільних послуг і, як наслідок, рівень добробуту громадян, необхідно працювати у напрямку підвищення ступеня фінансової децентралізації (рис. 4). З цією метою у

2015 році здійснено перший етап фінансової децентралізації. Відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» метою реформи місцевого самоврядування є забезпечення його спроможності самостійно, за рахунок власних ресурсів, вирішувати питання місцевого значення.

Рис. 4. Урівноваження композитивного коефіцієнту фінансової децентралізації

Джерело: побудовано авторами на основі [4, 14, 16, 17].

Перш за все, мова йде про зарахування до бюджетів органів місцевого самоврядування 60 % податку на доходи громадян. З додаткових ресурсів у ході реформи місцеві ради отримують власний земельний податок, ставки якого на своїй території кожна рада встановлюватиме самостійно [6]. При цьому до юрисдикції кожної ради передаються всі землі відповідної громади, в тому числі й за межами населених пунктів. Громада отримує також 5 % від продажу пального на АЗС, алкогольних та

тютюнових виробів. Крім того, за бюджетами місцевого самоврядування залишаються такі джерела, як раніше закріплені місцеві податки і збори.

Підсумовуючи результати дослідження, слід відмітити, що: по-перше, в європейських державах (як федеральних, так і унітарних) триває процес впровадження фінансової децентралізації у структурі загальнодержавної фінансової політики та європейської фінансової консолідації; по-друге, реформа фінансової децентралізації розробляється на

Фінанси та оподаткування

основі національних особливостей адміністративно-територіального устрою та соціально-економічного розвитку держави; по-третє, аналіз структури видатків субнаціональних урядів показав, що послуги, які надаються на місцевому рівні управління (наприклад, комунальні послуги, водопостачання, ремонт доріг, громадський транспорт, вивіз та переробка побутових відходів і т.п.) становлять досить значну частку витрат бюджету.

Аналіз рівня фіскальної децентралізації в країнах-членах ЄС дозволяє зробити наступні **висновки**:

1) Оцінка державних функцій, що передані на регіональний та місцевий рівні управління свідчить про те, що в Бельгії, Естонії, Іспанії та Латвії витрати на житлово-комунальне господарство повністю покладені на субнаціональні органи влади.

2) Найвищий рівень централізації серед федеральних країн ЄС спостерігається в Австрії, а найвищий рівень децентралізації – в Іспанії. Про це свідчить структура розподілу податкових надходжень між рівнями державного управління. Серед унітарних країн найвищий рівень децентралізації податкових надходжень серед унітарних країн ЄС є характерним для Данії, Італії, Фінляндії та Швеції.

3) Рівень податкової автономії субнаціональних органів влади в країнах ЄС є високим в Бельгії, Болгарії, Данії, Іспанії, Італії, Литві, Кіпрі, Німеччині, Польщі, Угорщині, Фінляндії, Франції, Чехії та в Швеції; середній рівень в Австрії, Великобританії, Естонії, Ірландії, Латвії, Нідерландах, Португалії, Румунії та в Словаччині; низький рівень податкової автономії (або її зовсім немає) в Греції, Люксембурзі, Мальті, Словенії.

4) В Німеччині 46 % державних витрат знаходяться у розпорядженні земель (28 %) та муніципалітетів (18 %). Це свідчить про те, що серед федеральних країн ЄС Німеччина має один з найвищих рівнів фіскальної децентралізації в ЄС.

Досвід країн-членів ЄС щодо зміцнення фінансової самодостатності органів місцевого самоврядування та покращення якості надання суспільних послуг шляхом реалізації фіскальної децентралізації становить інтерес та є корисним для України, а тому має бути всебічно оцінений урядом при здійсненні реформування. Слід пам'ятати, що фіскальна децентралізація не може бути самостійною реформою, оскільки європейський досвід свідчить про те, що реалізація реформи фіскальної децентралізації здійснюється в комплексі з іншими реформами. В цілому децентралізація державної влади повинна впроваджуватися разом із політичною, адміністративною та фінансовою децентралізацією.

В Україні адміністративно-територіальна реформа з метою децентралізації державного управління стартувала у 2015 році, в межах якої здійснено перерозподіл фінансових ресурсів на користь субнаціонального рівня управління. Окрім численних та суттєвих переваг і вигод децентралізації, впровадження фіскальної децентралізації неможливе без потенційних ризиків та недоліків. Тому важливо їх чітко розуміти, щоб визначити певні гарантії та виробити превентивні заходи.

Відтак з метою мінімізації ризиків реформування пропонуємо наступні заходи щодо подальшого впровадження децентралізації в Україні:

1) змінити добровільний характер об'єднання територіальних громад на обов'язковий, розробивши дієві механізми, які б унеможливили ігнорування необхідності формування спроможних територіальних громад;

2) заручитися широкою підтримкою громадськості у боротьбі із супротивом радикальних політичних об'єднань, що перешкоджають реформуванню, відстоюючи власні владні інтереси;

3) розробити чіткий інструмент регулювання раціонального укрупнення території громади для того, щоб територія об'єднаної територіальної громади була нерозривною, а якість та доступність публічних послуг, що надаються в громаді, не була нижчою ніж до об'єднання;

4) попередити загрози бюджетній системі: по-перше, не допустити зростання недофінансування фінансових ресурсів, іншими словами розкрадання коштів; по-друге, переглянути механізм справляння податку на доходи фізичних осіб, що є основним джерелом наповнення місцевих бюджетів (зокрема, проаналізувати доцільність зміни місця сплати податку); по-третє, здійснити належне облаштування місць реалізації підакцизних товарів, аби попередити незаконне розповсюдження товарів та ухилення від сплати акцизного податку;

5) розробити і впровадити навчально-практичні програми підвищення компетентності керівників територіальних громад.

Перспективами подальших досліджень є визначення обмежень фіскальної децентралізації; аналіз впливу фіскальної децентралізації на якість надання суспільних послуг в контексті сучасної адміністративно-територіальної реформи.

Пріоритетні напрямки впровадження реформи фіскальної децентралізації в Україні потребують на поточному етапі вдосконалення запроваджених нововведень, а також підготовки фіскальної системи у відповідності до змін у адміністративно-територіальній структурі та в управлінні ключовими галузями, що фінансуються з місцевих бюджетів (освіта, охорона здоров'я, соціальні послуги, житлово-комунальне господарство, захист навколишнього середовища).

4 Список використаних джерел

1. Гасанов, С. С. Напрями формування фіскальної політики в аспекті асоціації України з ЄС [Текст] / С. С. Гасанов, В. П. Кудряшов, Р. Л. Балакін // Фінанси України. – 2014. – № 1. – С. 22-38.

2. Децентралізація та реформа місцевого самоврядування: результати соціологічного дослідження [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2015/11/National_Opinion_Poll_25_11_15.pdf

3. Європейська хартія місцевого самоврядування: Міжнародний документ від 15.10.1985 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_036

4. *Забловський, А.* Єдина комплексна стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015–2020 роки: оцінка дороговказів податкового реформування [Текст] / А. Забловський, С. Петруха, Н. Назукова // *Економіст*. – 2015. – № 7. – С. 6-12.

5. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>

6. Практичний посібник з питань формування спроможних територіальних громад [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://oblrada.dp.ua/user/files/posibnuk_z_ritan_formyvannya_ter_gromad.pdf

7. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 р. № 157-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/157-19>

8. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 р. № 385 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-p>

9. Про Програму діяльності Кабінету Міністрів України: Постанова Верховної Ради України від 14.04.2016 р. № 1099-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1099-19>

10. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ від 12.01.2015 р. № 5/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

11. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017–2021 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.02.2017 р. № 142-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249797370>

12. Division of Powers Between The European Union, Member States, Candidate and Some Potential Candidate Countries, and Local and Regional Authorities: Fiscal Decentralization or Federalism [Текст] / Report European Union, November 2014 – 222 p.

13. Fiscal Decentralization Indicators for South-East Europe: 2006-2012 [Текст] / Network of Associations of Local Authorities of South East Europe. – April, 2014. – 256 p.

14. Fiscal Federalism 2016. Making Decentralization Work / Hansjörg Blöchliger, Junghun Kim // OECD/KIPF (2016), OECD Publishing, Paris [Electronic Resource]. – Mode of Access : <http://dx.doi.org/10.1787/9789264254053-en>

15. OECD Fiscal Decentralisation Database [Electronic Resource]. – Mode of Access : http://www.oecd.org/tax/federalism/oecdiscaldecentralisationdatabase.htm#C_5

16. Report on Public Finances in EMU – 2012 [Текст] / European Economy. – 2012. – № 4. – 329 p.

17. Revenue Statistics 1965–2013 [Текст] / OECD. – 2014. – 350 p.

4 References

1. Hasanov, S. S., Kudriashov, V. P., Balakin, R. L. (2014). Napriamy formuvannya fiskalnoi polityky v aspekti asotsiatsii Ukrainy z YeS [Directions of the formation of fiscal policy in the aspect of Ukraine's association with the EU]. *Finansy Ukrainy*, (1), 22-38.

2. Kyivskyi mizhnarodnyi instytut sotsiologii. (2015). Detsentralizatsiia ta reforma mistsevoho samovriaduvannia: rezultaty sotsiologichnoho doslidzhennia [Decentralization and local government reform: the results of a sociological

survey]. Retrieved from http://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2015/11/National_Opinion_Poll_25_11_15.pdf

3. Council of Europe. (1985). *Ievropeiska khartiia mistsevoho samovriaduvannia* [European Charter of Local Self-Government]. Retrieved from http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_036

4. Zablovskiy, A., Petrukha, S., Nazukova, N. (2015). Yedyna kompleksna stratehiia rozvytku silskoho hospodarstva ta silskykh terytorii na 2015–2020 roky: otsinka dorohovkaziv podatkovoho reformuvannia [The only comprehensive strategy for the development of agriculture and rural areas for 2015-2020: an assessment of tax reform indicators]. *Ekonomist*, (7), 6-12.

5. Ofitsiyniy veb-sait Ministerstva finansiv Ukrainy [Official website of the Ministry of Finance of Ukraine]. Retrieved from <http://www.minfin.gov.ua>

6. Asotsiatsiia mist Ukrainy. (2016). *Praktychniy posibnyk z pytan formuvannia spromozhnykh terytorialnykh hromad* [Practical guidance on the formation of capable territorial communities]. Retrieved from http://oblrada.dp.ua/user/files/posibnuk_z_ritan_formyvannya_ter_gromad.pdf

7. Verkhovna Rada Ukrainy. (2015). Pro dobrovilne obiednannia terytorialnykh hromad: Zakon Ukrainy [About the Voluntary Association of Territorial Communities: The Law of Ukraine]. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/157-19>

8. Kabinet Ministriv Ukrainy. (2014). Pro zatverdzhennia Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku na period do 2020 roku [About the approval of the State Strategy for Regional Development for the period until 2020]. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-p>

9. Verkhovna Rada Ukrainy. (2016). Pro Prohamu diialnosti Kabinetu Ministriv Ukrainy [About the Program of Activity of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1099-19>

10. Prezydent Ukrainy. (2015). Pro Stratehiu staloho rozvytku «Ukraina – 2020» [About the Strategy of Sustainable Development «Ukraine – 2020»]. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

11. Kabinet Ministriv Ukrainy. (2017). Pro skhvalennia Stratehii reformuvannia systemy upravlinnia derzhavnymy finansamy na 2017-2021 roky [About the approval of the Strategy for Reforming the Public Financial Management System for 2017-2021]. Retrieved from <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249797370>

12. Division Of Powers Between The European Union, Member States, Candidate and Some Potential Candidate Countries, and Local and Regional Authorities: Fiscal Decentralization or Federalism. (November, 2014). *Report European Union*.

13. Network of Associations of Local Authorities of South East Europe. (April, 2014). *Fiscal Decentralization Indicators for South-East Europe: 2006-2012*.

14. Hansjörg, Blöchliger & Junghun, Kim. (2016). *Fiscal Federalism 2016. Making Decentralization Work*. Paris: OECD Publishing. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.1787/9789264254053-en>

15. OECD Fiscal Decentralisation Database. Retrieved from http://www.oecd.org/tax/federalism/oecdiscaldecentralisationdatabase.htm#C_5

16. European Commission. (2012). Report on Public Finances in EMU – 2012. *European Economy*, (4), 1-329.

17. OECD. (2014). Revenue Statistics 1965–2013.